

Sygn. akt III AUa 1471/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 stycznia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maciej Piankowski (spr.)
Sędziowie:	SSA Małgorzata Gerszewska SSA Jerzy Andrzejewski
Protokolant:	sekr.sądowy Sylwia Gruba

po rozpoznaniu w dniu 5 stycznia 2017 r. w Gdańsku

sprawy M. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o prawo do emerytury pomostowej

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 20 czerwca 2016 r., sygn. akt VI U 768/16

I. zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie;

II. zasądza od M. S. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. kwotę 240,00 (dwieście czterdzieści 00/100) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję.

SSA Małgorzata Gerszewska SSA Maciej Piankowski SSA Jerzy Andrzejewski

Sygn. akt III AUa 1471/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 08.07.2015 r. pozwany organ rentowy - Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. odmówił ubezpieczonej M. S. prawa do emerytury pomostowej, gdyż ubezpieczona nie udowodniła okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. nr 237, poz. 1656 ze zm.).

Ubezpieczona zarzuciła błąd w ustaleniach faktycznych poprzez ustalenie, że nie posiada 15 letniego stażu pracy w szczególnych warunkach wykonywanej w pełnym wymiarze czasu pracy, a tym samym naruszenie art. 4 oraz art. 49 w/

w ustawy. Ubezpieczona wniosła o zmianę powyższej decyzji poprzez przyznanie jej prawa do emerytury pomostowej oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego. Ubezpieczona wskazała, że pozwany nie zaliczył do czasu pracy w szczególnych warunkach okresu zatrudnienia od 16.10.1980 r. do 31.12.2002 r. w Jednostce Wojskowej (...) w B. na stanowisku planszecistki jako pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Według ubezpieczonej, jedyną przesłanką, jaką kierował się ZUS przy odmowie prawa do emerytury była okoliczność, że zakład pracy nie potwierdził, iż we wskazanym okresie wykonywała pracę wymienioną w załączniku nr 1 lub 2 ustawy.

Pozwany wniósł o oddalenie odwołania i ponownie stwierdził, że pracodawca nie potwierdził, aby od 16.10.1980 r. do 31.12.2002 r. ubezpieczona wykonywała pracę w szczególnych warunkach wymienioną w załączniku nr 1 lub 2 ustawy.

Wyrokiem z dnia 20.06.2016 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonej prawo do emerytury pomostowej od (...). (pkt 1) oraz zasądził od pozwanego na rzecz ubezpieczonej kwotę 360 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego (pkt 2). Ponadto Sąd Okręgowy stwierdził, że pozwany nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji (pkt 3).

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach i rozważaniach.

Ubezpieczona w dniu (...) skończyła 55 lat (ur. (...)). W okresie od 16.10.1980 r. do 31.12.2002 r. pracowała na stanowisku planszecistki w jednostce wojskowej (...) w B.. Nastąpiło z nią rozwiązanie umowy o pracę. Posiada uznany przez ZUS łączny okres składkowy i nieskładkowy wynoszący 22 lata, 8 miesięcy i 21 dni.

Ubezpieczona pracowała w wojskowym bunkrze, w którym znajdowała się kontrola wojskowego ruchu lotniczego. Jej praca polegała na nanoszeniu lotów wojskowych i cywilnych na duże podświetlane planeszty. Informacje o trasie przelotu samolotów otrzymywała z innych miejscowości przez słuchawki. Oficerowie, oceniali czy loty przebiegają prawidłowo, to oni podejmowali decyzje o zmianie kursu, pułapu oraz decydowali o lądowaniu. W ocenie ubezpieczonej, jej praca służyła czuwaniu nad tym, aby nie doszło do wypadków, tzn. aby trasy samolotów cywilnych nie pokrywały się z lotami samolotów wojskowych. Praca była bardzo nerwowa. W pracy była rozliczana z 6 godzinnego dnia pracy, jednakże w praktyce pracowała 12 godzin z 3 dniami przerwy, tzn. dniówka - 12 godzin, w kolejnym dniu „nocka” – 12 godzin, a następnie 3 dni przerwy. Było 5 zmian. Praca odbywała się w zaciemnieniu. Po pewnym czasie ubezpieczona awansowała na stanowisko instruktora. Jej praca nadal polegała na śledzeniu - kontroli wojskowego ruchu lotniczego (odbieraniu informacji i ich nanoszeniu), nadal pracowała w słuchawkach. Od planszecisty praca instruktora różniła się tym, że instruktor dodatkowo przekazywał otrzymane informacje dalej, pracując na planszecie, ale i poza nią. Instruktor wykonywał pracę w tym samym pomieszczeniu co planszeciści. W międzyczasie ubezpieczonej okresowo przypisano stanowisko operatora A., jednak na stanowisku tym wykonywała nadal tą samą pracę co dotychczas. A. było to urządzenie za pomocą którego przekazywano informacje dalej do W.. Oba stanowiska - operatora (...) oraz instruktora funkcjonowały w zakładzie pracy w którym zatrudniona była ubezpieczona (w jednostce wojskowej) jako swoiste stopnie zaszeregowania (awansowe) - po paru latach bycia planszecistką zostawało się starszą planszecistką, można było również otrzymać funkcje operatora A. oraz instruktora.

Sąd Okręgowy wskazał, że dał wiarę zeznaniom świadków oraz ubezpieczonej dotyczących zakresu obowiązków ubezpieczonej oraz warunków pracy. Zeznania są spójne, logiczne i wiarygodne w świetle doświadczenia życiowego, a także zgodne z przedstawioną dokumentacją zawodową ubezpieczonej. Pewne aspekty (uznane przez zeznających jako objęte wiążącą ich tajemnicą służbową) stanowiące informacje niejawnie zostały pominięte w zeznaniach.

Sąd Okręgowy zważył, że odwołanie zasługiwało na uwzględnienie.

Sąd ten wskazał, że zgodnie z art. 49 u.e.p. prawo do emerytury pomostowej przysługuje osobom które:

1. po dniu 31.12.2008 r. nie wykonywały pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;

2. spełniają warunki określone w art. 4 pkt 1 – 5 i 7 i art. 5 – 12;

3. w wejścia w życie ustawy miały wymagany przepisami okres pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 u.e.p.

Zgodnie z ustawą o emeryturach pomostowych, prace w szczególnych warunkach zostały określone poprzez:

1. definicję zawartą w art. 3 ust. 1 u.e.p.,

2. wyliczenie rodzajów prac związanych z czynnikami ryzyka występującymi w szczególnych warunkach pracy zawarte w art. 3 ust. 2 u.e.p.

3. wykaz takich prac zawarty w załączniku nr 1 do u.e.p.

Prace o szczególnym charakterze zostały zdefiniowane w art. 3 ust. 3 u.e.p. i wyliczone w załączniku nr 2 do tej ustawy.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 u.e.p. warunkiem zaliczenia określonego rodzaju pracy do kategorii prac w szczególnych warunkach jest:

1. wykonywanie jej w szczególnych warunkach środowiska pracy determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi,

2. występowanie czynników ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia,

3. stawianie przed pracownikami wymagań przekraczających poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej.

Dopełnieniem definicji zawartej w art. 3 ust. 1 u.e.p. jest wyliczenie rodzajów prac wykonywanych w szczególnych warunkach determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, z którymi związane są wspomniane czynniki ryzyka. Do pierwszej kategorii należą prace wykonywane pod ziemią, na wodzie, pod wodą i w powietrzu. Do drugiej kategorii - prace wykonywane w warunkach gorącego i zimnego mikroklimatu, bardzo ciężkie prace fizyczne, prace w warunkach podwyższonego ciśnienia atmosferycznego i ciężkie prace fizyczne związane z bardzo dużym obciążeniem statycznym wynikającym z konieczności pracy w wymuszonej, niezmiennej pozycji ciała.

Zgodnie z art. 3 ust. 3 u.e.p. warunkiem zaliczenia określonego rodzaju pracy do kategorii prac o szczególnym charakterze jest:

1. szczególna odpowiedzialność i szczególna sprawność psychofizyczna wymagana przy jej wykonywaniu,

2. zmniejszenie się możliwości należytego wykonywania pracy w sposób niezagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu i życiu innych osób na skutek pogorszenia się sprawności psychofizycznej związanej z procesem starzenia się.

Definicje prac w szczególnych warunkach oraz o szczególnym charakterze nie znajdują bezpośredniego zastosowania przy ocenie prawa do emerytury pomostowej. Ich znaczenie prawne sprowadza się jedynie do wskazania kryteriów, w oparciu o które zostały ustanowione wykazy takich prac zawarte w załącznikach nr 1 i 2 do u.e.p. O nabyciu prawa do emerytury pomostowej decyduje umieszczenie danego rodzaju pracy w wykazach prac w szczególnych warunkach lub prac o szczególnym charakterze.

Z tego względu nie mają znaczenia warunki w jakich była wykonywana praca i czy była ona faktycznie szkodliwa dla zdrowia, a jedynie to czy została ona wymieniona w załączniku 1 lub 2.

Przy ustalaniu wykazów stanowisk pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach oraz o szczególnym charakterze uprawniające do emerytury pomostowej, zachowuje aktualność pogląd Sądu Najwyższego wyrażony jeszcze w poprzednim stanie prawnym, zgodnie z którym o zaliczeniu okresu zatrudnienia pracownika do okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze decyduje nie nazwa stanowiska pracy zajmowanego przez pracownika oraz fakt umieszczenia tego stanowiska w zakładowym wykazie stanowiskowym, lecz rodzaj pracy (charakter pracy) na tym stanowisku (por. wyroki SN: z 14.09.2007 r., III UK 27/07, OSNPUSiSP 2008, nr 21-22, poz. 325; z 19.09.2007 r., III UK 38/07, OSNPUSiSP 2008, nr 21-22, poz. 329; z 06.12.2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z 22.01.2008 r., I UK 210/07, OSNPUSiSP 2009, nr 5-6, poz. 75; z 24.03.2009 r., I PK 194/08, LEX nr 528152 i z 01.06.2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638).

W spornych przypadkach uwzględnianie okresów wykonywania pracy szkodliwej lub uciążliwej wymaganej do przyznania emerytury w niższym wieku emerytalnym następuje po ustaleniu rzeczywistego zakresu obowiązków oraz wykonywania bezpośrednio i stale szkodliwego zatrudnienia (wyrok SN z 22.04.2009 r., II UK 333/08, LEX nr 1001310).

Sąd Okręgowy uznał, że praca wykonywana przez ubezpieczoną kwalifikuje się jako wymieniona w załączniku 2 pkt 2 (praca kontrolerów ruchu lotniczego) tzn. jest pracą o szczególnym charakterze.

Praca ubezpieczonej polegała na odbieraniu przez słuchawki, następnie przez komputer informacji o przelotach samolotów tak wojskowych, jak i cywilnych i nanoszeniu ich tras przelotów na planszety. Na podstawie wyznaczonych na planszetach tras przelotów samolotów, oficerowie mogli kierować wojskowym ruchem lotniczym (i jak należy wnosić koordynować funkcjonowanie lotnictwa wojskowego z funkcjonującym w tym samym czasie lotnictwem cywilnym). Ponadto, ubezpieczona jako instruktor i operator A. zajmowała się również przekazywaniem tego rodzaju informacji (dotyczących ruchu lotniczego) do W., a także do innych jednostek w kraju. Wykonywana przez ubezpieczoną praca była jednym z ogniw systemu kontroli lotniczej, polegała na zbieraniu informacji z terenu, a następnie obrazowaniu na planszecie. Na podstawie informacji przedstawionych przez planszecistę oficer wydawał decyzję dotyczące kierowania ruchem. Nie ulega wątpliwości, iż praca ta miała wpływ na bezpieczeństwo i płynność ruchu lotniczego, a zatem była stresogenną i szczególnie odpowiedzialną (ewentualny błąd mógł skutkować katastrofą w ruchu lotniczym nad krajem).

Zdaniem Sądu Okręgowego, praca wykonywana przez ubezpieczoną, spełnia kryteria wymienione w art. 3 ust. 3 u.e.p., decydujące o umieszczeniu w wykazie prac o szczególnym charakterze (zał. nr 2 do ustawy); tzn. wiąże się z szczególną odpowiedzialnością i wymaga szczególnej sprawności psychofizycznej przy jej wykonywaniu, a związana jest z ryzykiem zmniejszenia możliwości jej należytego wykonywania w sposób niezagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu i życiu innych osób na skutek pogorszenia się sprawności psychofizycznej związanej z procesem starzenia się. Należy przyjąć, chociaż ubezpieczona nie była uprawniona do wydawania decyzji mających bezpośredni wpływ na przebieg ruchu lotniczego, to jej praca była jednym z elementów procesu kontroli ruchu lotniczego, na który składa się zbieranie i przetwarzanie danych dotyczących ruchu w powietrzu, a następnie wydawanie poleceń mających bezpośrednie przełożenie na komunikację lotniczą.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonej prawo do emerytury pomostowej.

Zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c. strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). Na podstawie art. 98 § 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., do niezbędnych kosztów procesu strony reprezentowanej przez radcę prawnego zalicza się wynagrodzenie, jednak nie wyższe niż stawki opłat określone w odrębnych przepisach. Zapis ten odsyła do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. poz. 1804). Przepis § 9 pkt 2 rozporządzenia określa stawkę minimalną w sprawach o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego w wysokości 360 zł.

W pkt 3 wyroku, Sąd Okręgowy, zgodnie z art. 118 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, z urzędu orzekł w przedmiocie odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji. Sąd ten uznał, że organ rentowy nie jest odpowiedzialny za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji w ustawowym terminie. W niniejszym postępowaniu, dla oceny czy praca wykonywana przez ubezpieczoną kwalifikuje się jako praca wykonywana w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, niezbędne było przeprowadzenie postępowania dowodowego, w szczególności przesłuchania ubezpieczonej oraz świadków na okoliczność charakteru wykonywanej pracy (były pracodawca ubezpieczonej nie potwierdził wykonywania przez nią prac wymienionych w załącznikach do ustawy o emeryturach pomostowych).

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł pozwany organ rentowy, który zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w całości zarzucając naruszenie art. 4 i 49 ustawy z 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. nr 237, poz. 1656 ze zm.) przez przyjęcie, że ubezpieczona spełniła wymóg 15 lat pracy w szczególnym charakterze i ustaleniu prawa do emerytury pomostowej. Pozwany zarzucił ponadto naruszenie art. 233 k.p.c., poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów, przez ustalenie prawa do świadczenia, w sytuacji gdy sporne okoliczności pracy w szczególnym charakterze nie zostały w sprawie dostatecznie wyjaśnione.

Apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania, a ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu celem ponownego rozpoznania. Apelujący wniósł też o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Uzasadniając apelację pozwany podał, że jego stanowisko opiera się o treść art. 4 i 49 ustawy o emeryturach pomostowych, zgodnie z którym warunkiem ustalenia prawa do emerytury było udowodnienie okresu pracy w szczególnych warunkach 15 lat i spełnienie pozostałych przesłanek, których pozwany nie kwestionuje. Nie jest oczywistym dla organu rentowego, że wykonywana przez ubezpieczoną praca była pracą w szczególnym charakterze wymienioną w załączniku nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych pod pozycją 2: „prace kontrolerów ruchu lotniczego”. Pracodawca ubezpieczonej nie potwierdził, że w okresie zatrudnienia od 16.10.1980 r. do 31.12.2002 r. wykonywała pracę wymienioną w załączniku 1 lub 2 ustawy o emeryturach pomostowych. Katalog prac w szczególnym charakterze jest katalogiem zamkniętym.

Ubezpieczona wniosła o oddalenie apelacji i o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W ocenie ubezpieczonej zaskarżony wyrok jest prawidłowy zaś zarzuty apelacji są nieuzasadnione.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie.

Ubezpieczona – reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika - domagała się ustalenia prawa do emerytury pomostowej i swoje prawo do tego świadczenia upatrywała w tym, że w okresie od 16.10.1980 r. do 31.12.2002 r. wykonywała pracę w warunkach szczególnych w myśl art. 3 ust. 1 lub 3 ustawy o emeryturach pomostowych, gdyż jej zadaniem była „m.in. kontrola ruchu lotniczego (...)”. Ubezpieczona wywodziła, że wykonywała pracę, o której stanowi załącznik nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych na pozycji 2 („Praca kontrolerów ruchu lotniczego”. Ponadto – zdaniem ubezpieczonej – zgodnie z art. 3 ust. 7 cyt. ustawy, za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze uważa się też osoby wykonujące przed dniem wejścia w życie tej ustawy prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a aktem prawnym zawierającym takie przepisy jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 07.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Zdaniem ubezpieczonej jej praca odpowiadała poz. 18 wykazu dział VIII, tj. prace radiotelegrafistów, radiotelefonistów, telegrafistów i teletypistów oraz radiooperatorów kontroli emisji radiowej, oraz poz. 3 wykazu A dział XIV, tj. prace wykonywane w warunkach zwiększonego lub zmniejszonego ciśnienia, a ponadto poz. 5 wykazu A dział XIV, tj. prace szczególnie obciążające narząd wzroku

i wymagające precyzyjnego widzenia – w kartografii, montażu mikroelementów wymagającego posługiwania się przyrządami optycznymi oraz przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych.

Jest bezsporne, że ubezpieczona urodziła się po dniu 31.12.1948 r. oraz, że po dniu 31.12.2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych.

Tym samym do ubezpieczonej miał zastosowanie art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych, który stanowi, że prawo do emerytury pomostowej przysługuje osobie, która:

- spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12 (pkt 2);
- w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 (pkt 3).

Ubezpieczona musiała zatem spełniać następujące warunki (przewidziane powołanymi wyżej przepisami):

- ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat,
- osiągnęła wiek wynoszący co najmniej 55 lat;
- ma okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat;
- przed dniem 01.01.1999 r. wykonywała prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS;
- nastąpiło z nią rozwiązanie stosunku pracy.

Ponadto art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych wymaga, aby ubezpieczona spełniała warunki wymienione w art. 5-12 tej ustawy.

Ubezpieczona nie spełnia warunków wymienionych w powyższych przepisach, a w szczególności nie spełnia wymogów wskazanych w: art. 5 cyt. ustawy (nie wykonywała pracy w powietrzu na statkach powietrznych); art. 6 cyt. ustawy (nie była pracownikiem w morskich portach handlowych oraz przedsiębiorstwach pomocniczych działających na rzecz tych portów); art. 7 cyt. ustawy (nie pracowała w hutnictwie); art. 8 cyt. ustawy (nie wykonywała prac wymienionych w pkt 20, 22 i 32 załącznika nr 1 do ustawy – czyli prac nurka, kesoniarza, w komorach hiperbarycznych; nie była rybakiem morskim; nie pracowała przy przetwórstwie materiałów zawierających azbest lub prace rozbiórkowe związane z ich usuwaniem); art. 9 cyt. ustawy (nie była maszynistą pojazdów trakcyjnych); art. 10 cyt. ustawy (nie była członkiem zawodowych ekip ratownictwa górskiego); art. 11 cyt. ustawy (nie wykonywała prac górniczych).

Ubezpieczona wywodziła, że jej praca powinna być kwalifikowana jako praca kontrolera ruchu lotniczego.

Należy zatem wskazać, że załącznik nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych wskazuje, że pracami o szczególnym charakterze są prace „kontrolerów ruchu lotniczego”.

Wymaga zatem wyjaśnienia, że zgodnie z ustawą z dnia 03.07.2002 r. Prawo lotnicze (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz. 605 ze zm.) „kontroler ruchu lotniczego” jest członkiem personelu lotniczego, od którego wymagane było posiadanie licencji lub świadectwa kwalifikacji i osoba taka była wpisana do państwowego rejestru personelu lotniczego lub innego odpowiedniego rejestru prowadzonego zgodnie z odrębnymi przepisami. Posiadanie licencji wymagane było także od „kontrolera ruchu lotniczego” (art. 94 ustawy Prawo lotnicze).

Również wcześniej obowiązujące przepisy Prawa lotniczego (ustawa z dnia 31.05.1962 r., Dz. U. nr 32, poz. 153 ze zm.) oraz rozporządzenie Ministra Komunikacji z dnia 08.10.1976 r. w sprawie personelu lotniczego, Dz. U. nr 35, poz. 211)

przewidywało, że innym personelem lotniczym jest m.in. „kontroler ruchu lotniczego”. Już wówczas jednak przepisy również ustanawiały obowiązek uzyskania licencji na wykonywanie pracy na stanowisku kontrolera ruchu lotniczego.

Ubezpieczona nie wykonywała pracy na stanowisku „kontrolera ruchu lotniczego”.

Z akt osobowych ubezpieczonej oraz z zeznań świadków wynika, że ubezpieczona w dniu 15.10.1980 r. zwróciła się o zatrudnienie jej na stanowisko „planszecistki” i od dnia 16.10.1980 r. została zatrudniona na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy w Jednostce Wojskowej (...) na okres próbny na stanowisku praktykanta-planszecistki. Z załącznika z do umowy o pracę (zakres czynności) wynika, że ubezpieczona podlegała bezpośrednio starszemu instruktorowi i do jej obowiązków należało sprawdzenie stanu łączności pomiędzy obsługiwanym elementem bojowym, a współpracującymi elementami na SD brygady lub podległymi pododdziałami, a ponadto ubezpieczona miała prowadzić nasłuch w obsługiwanym kierunku meldowania i odzwierciedlać sytuację powietrzną w sposób przejrzysty i czytelny. Ponadto planszecista wyznaczony do pełnienia dyżuru przy tablicy i planszecie ruchu lotniczego obowiązany był nanosić informacje uzyskane od osób funkcyjnych służby ruchu lotniczego, nanosić trasy wykonywanych lotów, zdejmować informacje z planszetu i tablicy po otrzymaniu polecenia od oficera lub chorążego kontroli lotów. Na stanowisku praktykanta-planszecisty ubezpieczona pracowała do dnia 15.12.1980 r., a od 16.12.1980 r. do 16.10.1981 r. była zatrudniona na czas wstępny na stanowisku planszecistki. Od dnia 17.10.1981 r. ubezpieczona na powyższym stanowisku została zatrudniona na czas nieokreślony. Od dnia 01.06.1987 r. ubezpieczona kontynuowała zatrudnienie na stanowisku starszej planszecistki. Od dnia 01.01.1991 r. ubezpieczona kontynuowała zatrudnienie na stanowisku operatora (...). Od dnia 01.11.1998 r. ubezpieczona wykonywała pracę na stanowisku instruktora. Z dniem 01.12.2000 r. ubezpieczona przyjęła nowe warunki zatrudnienia i kontynuowała zatrudnienie na stanowisku planszecisty.

W świadectwie pracy z dnia 30.12.2002 r. Jednostka Wojskowa nr (...) podała, że ubezpieczona w okresie zatrudnienia od 16.10.1980 r. do 31.12.2002 r. wykonywała pracę planszecistki i w tym okresie wykonywała pracę w szczególnych warunkach polegającą na „kontrola i obserwacja ruchu lotniczego na stanowisku jw.”.

Ubezpieczonej zostało też wydane świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach (bez oznaczenia daty wydania – k. 48 akt osobowych), gdzie podano, że ubezpieczona a od 16.10.1980 r. do 31.12.2002 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywała prace zgodnie z rozporządzeniem z dnia 07.02.1983 r. (Dz.U. nr 8, poz. 43) przy obserwacji i kontroli ruchu lotniczego na stanowisku planszecistka wymienionym w wykazie A, dziale VIII, poz. 19, ppkt 2 wykazu stanowiącego załącznik do zarządzenia Ministra Obrony Narodowej nr 48/MON z dnia 12.09.1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w jednostkach organizacyjnych resortu obrony narodowej.

W powyższym świadectwie nie powołano pozycji z załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983 r.

Ubezpieczona natomiast wywodziła, że jej praca odpowiada poz. 18 wykazu dział VIII, tj. prace radiotelegrafistów, radiotelefonistów, telegrafistów i teletypistów oraz radiooperatorów kontroli emisji radiowej, oraz poz. 3 wykazu A dział XIV, tj. prace wykonywane w warunkach zwiększonego lub zmniejszonego ciśnienia, a ponadto poz. 5 wykazu A dział XIV, tj. prace szczególnie obciążające narząd wzroku i wymagające precyzyjnego widzenia – w kartografii, montażu mikroelementów wymagającego posługiwania się przyrządami optycznymi oraz przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych.

Ubezpieczona zeznała, że jej praca w istocie polegała na nanoszeniu lotów wojskowych i cywilnych na podświetlane planszety według otrzymywanych informacji o przelocie, trasie lotu poprzez słuchawki. Z biegiem czasu – od lat 80-tych – mniej prac wykonywano na planszetach a więcej było nanoszenia danych do komputerów. Ubezpieczona nie miała w zakresie swoich obowiązków podejmowania decyzji o zmianie kursu, czy zmianach pułapu lotu samolotu. Ubezpieczona również nie decydowała o lądowaniu samolotu. Decyzje w tych kwestiach podejmował oficer. Świadek M. D. zeznała, że planszeniści nie wykonywali czynności radio-telefonisty. Praca była wykonywana w systemie zmianowym, a na zmianie położonym była kierowniczką, która odpowiadała przed oficerem. Teoretycznie, gdy coś się stało w ruchu lotniczym to planszeniści za to nie odpowiadali, a odpowiedzialny był oficer, to on odpowiadał

za kontrolę ruchu. Zakres obowiązków planszenisty i instruktora był podobny. Ubezpieczona w ciągu całego okresu zatrudnienia w Jednostce Wojskowej wykonywała te same obowiązki.

W ocenie Sądu Apelacyjnego praca ubezpieczonej w okresie od 16.10.1980 r. do 31.12.2002 r. nie mogła być zakwalifikowana jako praca wykonywana w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze.

Prawa uprawniająca do niższego wieku emerytalnego w okresie do 31.12.1998 r. musiała odpowiadać rodzajowi pracy, jaki został wymieniony w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. nr 8, poz. 43 ze zm.), przy czym tak określona praca musiała być wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu obowiązującym na tym stanowisku.

Materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie pozwala na ustalenie, że ubezpieczona stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywała pracę radiotelegrafistów, radiotelefonistów, telegrafistów i teletypistów oraz radiooperatorów kontroli emisji radiowej. Ubezpieczona pozostawała „na nasłuchu” – odbierała wiadomości o parametrach lotu samolotów. Tego typu czynności nie mogły być zakwalifikowane jako wykonywanie prac, o których stanowi pozycja 18 wykazu A, dział VIII rozporządzenia. Zadaniem ubezpieczonej było dokonywanie zapisów pozycji i ruchu statków powietrznych. Ubezpieczona nie wykazała, aby wykonywała prace w warunkach zwiększonego lub zmniejszonego ciśnienia, a tym samym nie udowodniła, aby jej prace można było zakwalifikować pod pozycję 3, dział XIV wykazu A rozporządzenia. Z materiału dowodowego nie wynika, aby ubezpieczona stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywała prace przy „montażu mikroelementów wymagającego posługiwania się przyrządami optycznymi”, czy „w kartografii”. Z zeznań ubezpieczonej oraz świadków wynika, że w latach osiemdziesiątych stopniowo zwiększał się udział pracy z wykorzystaniem komputerów, ale powyższe oznacza, że ubezpieczona nie wykonywała stale i w pełnym wymiarze czasu pracy „przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych”. Z materiału dowodowego nie wynika, aby od jakiejś daty praca ubezpieczonej polegała wyłącznie na obsłudze monitora ekranowego. Sama natomiast okoliczność, że ubezpieczona wykonywała prace w zaciemnionym pomieszczeniu i przy pracy był obciążony narząd wzroku nie oznacza, że praca ubezpieczonej była wykonywana w warunkach uprawniających do uzyskania emerytury w wieku obniżonym, gdyż prac wykonywanych przez ubezpieczoną nie wymienia wykaz A załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983 r.

Ubezpieczona nie zajmowała też stanowiska „kontrolera lotu”. Z akt osobowych nie wynika, aby ubezpieczona wykonywała prace kontrolera lotu. W aktach osobowych brak jest wzmianki, aby ubezpieczona posiadała licencję kontrolera lotu w zakresie obsługi samolotów cywilnych, a według zeznań ubezpieczonej i świadków miała ona też nanosić informacje o lotach statków cywilnych. Ponadto z materiału dowodowego wynika jednoznacznie, że „kontrolą lotów” zajmował się oficer, który podejmował decyzje o lądowaniu i zmianach kursów statków powietrznych i to oficer pozostawał w kontakcie radiowym z pilotem. Ubezpieczona wykonywała w istocie czynności techniczne – pomocnicze dla kontrolera lotu, który z wykorzystaniem danych przygotowanych przez ubezpieczoną zajmował się „kontrolą lotu”.

Tym samym praca ubezpieczonej nie mogła być również ujmowana jako praca „kontrolera ruchu lotniczego”, o jakiej mówi poz. 2 załącznika nr 2 (wykaz prac o szczególnym charakterze) do ustawy o emeryturach pomostowych.

Reasumując, za uzasadnione należało uznać zarzuty zawarte w apelacji dotyczące naruszenia przez Sąd Okręgowy zarówno zasad postępowania, jak i norm prawa materialnego. Analiza zgromadzonego materiału dowodowego nie dawała podstaw do ustalenia, że ubezpieczona spełniła wszystkie warunki do uzyskania prawa do emerytury pomostowej, gdyż nie wykonywała ona pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w okresie objętym sporem. Tym samym nie zostały spełnione warunki, o których mowa w art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych.

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w związku z art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

Na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz art. 108 § 1 k.p.c. w związku z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. poz. 1804) Sąd Apelacyjny zasądził od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję.

SSA Jerzy Andrzejewski SSA Maciej Piankowski SSA Małgorzata Gerszewska